

Makale türü: Araştırma

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIKLARI EKONOMİK SORUNLAR: SOSYAL HİZMETLER ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

Hüseyin Doğan

Öğr. Gör.- Muş Alparslan Üniversitesi, Bulanık MYO/Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü,
shuhuseyindgn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0375-8437

Bekir Altıok

Öğr. Gör. - Muş Alparslan Üniversitesi, Bulanık MYO/Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü,
bekiraltiok@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3618-1718

■ **Özet** Bu çalışmanın amacı Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetlere ilişkin yaşadıkları ekonomik sorunların boyutunun belirlenmesidir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa il merkezinde ortaöğretime devam eden (9, 10, 11 ve 12. sınıf) 409 Suriye uyruklu öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya 258 (%63.1) kız, 151 (%36.9) erkek öğrenci katılmıştır. Ölçme aracını araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu (anket) oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilerin analiz sürecinde; korelasyon, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans (ANOVA) ve frekans analizi kullanılmıştır. Suriyeli mülteci çocukların büyük çoğunluğu/çoğu Türkiye'deki yaşam şartlarını kolay bulmaktadır. Ayrıca bu kişilerin büyük kısmının Türkiye'de yaşamaktan memnun oldukları tespit edilmiştir. Türkiye'de yaşam koşullarını zor bulanlarınca çoğunlukla Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelere mülteci statüsüyle gitmek istediği, Türkiye'de yaşamak istemeyişlerini de ekonomik ve kültürel nedenlere bağladığı tespit edilmiştir. Çocukların büyük çoğunluğunun Türkiye'de kalmış oldukları süre zarfında sosyal hizmetler kapsamında sivil toplum kuruluşlarından destek aldıkları fakat bunların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı belirlenmiştir. Bu çocukların sağlıklı bir gelişim gösterebilmeleri için sosyal hizmetler kapsamında uluslararası organizasyonlarla işbirliği içerisinde olunması ve yapılacak uygulamalarda geneli bir sosyal hizmet bakışıyla ilerlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteci çocuklar, Ekonomik sorunlar, Sosyal yardım, Sosyal hizmet

Refugee Children's Economic Problems They Encountered: An Analysis in the Framework of the Social Work

■ **Abstract** The aim of this study is to determine the extent of the economic problems regarding social work experienced by Syrian refugee children. In the study, the scanning model, one of the quantitative research methods, was used. The sample of the study consists of 409 Syrian students attending secondary education (9th, 10th, 11th and 12th grades) in the city center of Şanlıurfa. 258 (63.1%) female and 151 (36.9%) male students participated in the study. The measurement tool was the interview form (questionnaire) created by the researcher. Correlation, independent sample t test, one-way variance (ANOVA) and frequency analysis were used in the analysis process of the data obtained from the research. The majority of the Syrian refugee children consider the living conditions in Turkey easy. It has been found that the vast majority of these people are happy to live in Turkey. It has also been observed that the ones finding the living circumstances in Turkey hard want to go to like Germany, England and France in refugee status and that they bind their reluctance to live in Turkey to economic and cultural reasons. It has been determined that during their stay in Turkey most of the children received assistance from civil society organizations assistance within the context of social work which remained insufficient to meet their needs. In order for these children to develop a healthy development, it is thought that it is necessary to cooperate with international organizations within the scope of social work and to proceed with a generalist perspective on social work in the future practices.

Keywords: Syrian refugee childrens, Economic problems, Social assistance, Social work

GİRİŞ

Genel olarak küçüğü yetişkinden ayırmak için kullanılan çocuk kavramı, bölgeye, sosyal çevreye, dinsel ya da kişisel görüşe göre farklılık göstermektedir. Bu görüşe göre çocukluk, belirli bir yaşa gelmek, reşit olmak, okulu bitirmek gibi dış olaylarla bitmektedir (Akyüz, 2000). Tarihsel süreçte, çocuğun, başkalarına bağımlı olmadan hayatını sürdürebilecek bir olgunluğa erişmesiyle çocukluk döneminin sona erdiği üzerine görüşler bulunmaktadır. Franklin (1993) ve Polat (1997) ise bu sınırın çocuğun yaşam şartlarına bağlı olarak zaman değiştiğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşıma göre, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki ayırım çizgisinin de geçici bir durum olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mülteci, yozlaşmış rejimlerden, savaş, açlık, zulüm ya da ekonomik yoksunluktan kaçan bireyleri ifade etmektedir (Sattler, 1998). Kişinin kazanmış olduğu bu statü onun kaçmış olduğu ülkesine geri gönderilmesini engeller ve ona birtakım haklar tanır. Mültecilere verilmiş olan bu haklara ilişkin ilk düzenleme ise 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesi'ne dayanmaktadır. Yayınlanan bu sözleşmeyle mültecilerin hukuki statüsü belirlenmiştir. Fakat Mülteciler Hukuku Statüsü kapsamında 1967 yılındaki protokolle daha önceden yayınlanan içerikteki eksiklikler giderilmiş ve yeniden düzenlenmiştir (Bozbeyoğlu, 2015, s.64). UNICEF' in (2016) mülteci ve göçmen çocuklar ile ilgili hazırladığı rapora göre, 2015 yılında dünyadaki toplam mülteci sayısının yaklaşık yarısını çocukların oluşturduğu belirtilmektedir. Çocuklar bu süreçte psikolojik, ekonomik sosyal anlamda birçok sorunla karşılaşabilmekte ve bundan olumsuz etkilenebilmektedir. Mevzuat açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de mültecilere ilişkin farklı uygulamaların ve tanımlamaların olduğu görülmektedir. Ergüven ve Özturhanlı (2013, s.1033)'ya göre 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki mülteci ve sığınmacılara ilişkin tanımlamalar 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi sınırlama ile taraf olunduğu göz önünde tutularak, uluslararası koruma statüleri çerçevesinde mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma şeklinde düzenlenmiştir. Nitekim Suriye'de patlak veren iç savaştan sonra ülkemize gelen Suriyeliler geçici koruma statüsünde yer almaktadır.

Türkiye konumu gereği transit geçiş ülkesi özelliği göstermesinden ötürü geçmişten beri göçlerin geçiş noktası olmuş, pek çok göçe ev sahipliği yapmış, göç ve sığınma olayları ile sürekli iç içe kalmıştır (Tapan ve Derin, 2019, s.856). Göçün toplumu etkileyen birçok yönünün olmasının yanında bazı risk grupları üzerindeki etkisinin de daha şiddetli olduğu bir gerçektir. Risk grubu olarak düşünüldüğünde çocuklar, yaşlılar, engelliler diğer dezavantajlı gruplara göre daha derinden etkilenebilmektedir. Bu dezavantajlı gruplara yönelik yapılan rehabilite edici çalışmalarda özellikle dikkat edilmekte ve sosyal adaletin sağlanması noktasında sosyal hizmetler kapsamında pozitif uygulamalarla desteklediği bilinmektedir. Polat ve Evliyaoğlu (2008, s.9)'na göre insanlar çeşitli nedenlerden ötürü göç etmekte ve bunun sonucunda en çok etkilenen gruplar da çocuklar olmaktadır. Bu

süreçte çocukların büyüme ve gelişmelerinin devam etmesinden ötürü fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan kalıcı zararlara uğrayabilmektedir. Korumasız durumda olan bu çocukların ekonomik, sosyal, psikolojik olarak desteklenmesi ruhsal sağlıklarının korunmasında büyük önem taşımaktadır.

Savaşın çıkardığı birçok sorunun yanında dezavantajlı konumda yer alan çocuklara yönelik olumsuz etkisi gelişimini henüz tamamlayamamış bu kişileri derinden sarsmakta ve kişisel, biyolojik, sosyal gelişimini sağlaması gereken dönemde asgari düzeydeki ihtiyaçlarını bile karşılayamamalarına neden olabilmektedir. Tapan ve Derin (2019, s.855)'e göre ailelerinden ayrılmış olan bu çocuklar kendilerine en büyük desteğin verildiği dönemde yalnız, korumasız ve desteklerinden mahrum kaldığı belirtilmektedir. İlerleyen süreçte bu çocuklar istismar durumuyla karşılaşabilmekte ve hayatları tehlikeye girebilmektedir. UNICEF (2014)'e göre bu durumda olan çocuklar ebeveynlerinin sorumluluklarını üstlenebilmektedir. Dahası onlar, insani krizlerin, insan hayatı üzerinde çarpıcı etkilerinin yarattığı semboller olarak ifade edilmektedir. Nitekim bedensel gelişimini henüz tamamlamayan bu bireylerin kendi kendilerine yeterli halde bulunması beklenemezken ebeveynlerinin rollerini üstlenmeleri onlara büyük taşınmaz sorumluluklar yüklemektedir. Bu bakımdan irdelendiğinde mülteci çocukların yaşadıkları sorunların çözümünde disiplinler arası bir yaklaşım sergilemek gerektiği açıktır. Thomas ve Pierson (1995)'a göre sosyal hizmet, ihtiyaç duyduğu noktada bakım, koruma ve danışmanlık hizmeti sağlayarak insanların yaşamları süresince karşılaşmış oldukları güçlüklerin üstesinden gelmelerini hedeflemekte ve bireylerin güçlenmeleri için çaba sarf etmektedir. Beter (2006, s.79)'a göre ise sığınmacı veya mülteciler nezdinde yapılan uygulamalarda genelde bir sosyal hizmet bakış açısıyla ilerlemek gerektiği belirtilmektedir. Ona göre var olan durumlar bütün boyutlarıyla ele alınması ve problem çözme sürecine yansıtılması gerekir. Çünkü mültecilik süresince olaylar birbiriyle bağlantılı olabilmekte ve çocukların bu süreçten etkilenme düzeyleri değişebilmektedir. Çocukların bir toplumun şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı unutulmamalı ve herhangi bir ayırım gözetmeksizin bütün çocuklar korunması gerekmektedir. Nitekim savunmasız durumda olan bu grup toplumsal hayatın bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluğun çocuklar üzerinde çok ciddi etkilerinin olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerinden uzak kaldıkları süre zarfında günlük temel gıda ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çeken bu bireyler önleyici sosyal politikaların yetersizliğinden ötürü “yoksul çocuk” olarak nitelendirilebilmektedir. UNICEF Türkiye İnsani Raporu (2019)'na göre, Suriye'deki iç savaştan sonra Türkiye'de geçici koruma statüsünde olan çocukların sayısının 1.6 milyondan fazla olduğu belirtilmektedir. Nitekim bunların çoğu ekonomik yoksunluk içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yanı sıra Kızılay, İHH İnsani Yardım Vakfı gibi bazı STK'lar tarafından ekonomik olarak mülteci çocukların ve

ailelerin ihtiyaçları giderilmeye çalışılmakta, yaşının gerektirdiği eğitim MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından verilmektedir. Türkiye’de geçici koruma statüsünde yer alan Suriyeli mültecilerin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı ikamet ettikleri illerdeki il müdürlüklerinde biyometrik kayıt yaptırdıktan sonra edindikleri yabancı kimlik numarası aracılığıyla sosyal yardım mekanizmalarına başvuru yapabilmektedir. Suriyelilerin kamuya ait sosyal yardım mekanizmaları arasında ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, belediyeler, kaymakamlıklar, toplum merkezleri yer alırken kamusal olmayan uluslararası ve/veya ulusal yardım mekanizmaları arasında Kızılay gibi sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Bu kuruluşlar tarafından Suriyeli mülteci çocuklara ve ailelerine destek hizmetleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda Türk Kızılayı tarafından Suriyeli çocuklara ve ailelerine yönelik psikososyal destek ve çocuk odaklı etkinlikler, kapasite geliştirme ve topluluk bağlantılarını güçlendirme, birincil sağlık bakımı ve sağlıklı yaşam tarzı tanıtımı, kentsel alanlar için odaklanmış gıda ve gıda dışı destek, formel olmayan ve yaygın eğitim faaliyetleri yoluyla eğitim desteği, aile bağlarının yeniden tesisi – kayıp araştırma, aile mesajı iletimi, kamplarda ve kamp dışında yaşayan genç ve çocuklara dair genç ve çocuk dostu alanlar oluşturularak gelişimlerine, eğitim süreçlerine ve sosyal uyum süreçlerine destek olmak, nakit yardımı vb. hizmetler vermektedir (Karataş ve diğ., 2018).

Suriye’de yaşanan iç savaştan sonra Türkiye’ye mülteci statüsüyle gelen çocukların yaşadıkları sorunların çok fazla olduğu ve günümüzde mülteciler nezdinde birçok çalışmanın yapıldığı bilinmektedir. Özellikle de yoksulluk içerisinde en riskli gruplardan biri olan çocukların toplumun bel kemiğini oluşturduğu varsayıldığında (Doğan ve Baz, 2019), bu çocukların sosyal hizmetlere ilişkin yaşadıkları ekonomik sorunların boyutunun tespit edilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda araştırma kapsamındaki çıktılar göz önünde bulundurularak Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetlere ilişkin yaşadıkları problemler araştırılarak bu çocukların sosyoekonomik durumları incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların Suriyeli mülteci çocukların risk durumlarının tespit edilmesine ve bununla ilgili alınacak önlemlere katkı sağlaması planlanmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli mülteci çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik bilgiler ışığında sosyoekonomik durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma kapsamındaki şu alt sorulara da cevap aranmaya çalışılmıştır;

- a) Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetler kapsamındaki gelir kaynakları nelerdir?
- b) Suriyeli mülteci çocukların ekonomik açıdan ihtiyaçlarını karşılama düzeyi nasıldır?
- c) Türkiye’de yaşam şartlarını zor görme düzeyi ile başka bir ülkede yaşama isteği arasında bir ilişki var mı?
- d) Ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi ile Türkiye’de yaşam şartlarını zor görme düzeyi arasında bir ilişki var mı?

e) Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak isteyen Suriyeli mülteci çocukların yaşamak istedikleri ülkeler ve bu ülkeleri tercih etmelerinin başlıca sebepleri nelerdir?

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada betimsel tarama ve ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Karasar'a göre tarama modelleri, "geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. İlişkisel tarama modeli ise, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir" (Karasar, 2015: 79-81).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Şanlıurfa il merkezine bağlı liseler oluşturmaktadır. Bu kapsamda rastgele yöntemle il merkezinde belirlenen 2 Anadolu Lisesi, 2 kız Anadolu imam hatip lisesi 1 mesleki ve teknik Anadolu lisesi olmak üzere toplam 5 okulda araştırma yürütülmüştür. Araştırmaya 258 (%63.1) Suriyeli mülteci kız, 151 (%36.9) Suriyeli mülteci erkek öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 15.29 ve yaşları 13-18 arasında değişiklik göstermektedir. Öğrencilerin %54'ü (f=221) 15-16 yaşında, %27.9'u (f=114) 13-14 yaşında ve %18.1'i (f=74) 17-18 yaşındadır.

Ölçme Aracı

Araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplama aracı olarak anket formu hazırlanmıştır. Veri toplama aracı olarak belirlenen anket formu toplam 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların sosyo-demografik bilgilerini ölçen sorular (cinsiyet, yaş, okuduğu sınıf vb.) yer almaktadır. İkinci bölümde ise araştırmacı tarafından oluşturulan ve Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetlere ilişkin yaşadıkları ekonomik sorunların boyutunu ölçen sorular (aynı veya nakdi yardım alma durumu, ekonomik ihtiyaçların karşılanabilme durumu, Türkiye'de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi vb.) yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın evren ve örnekleme kapsamındaki öğrencilere ulaşmak amacıyla oluşturulan veri toplama aracı çalışmaya başlanmadan önce etik açıdan incelenmesi amacıyla Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na sunulmuş ve onay alınmıştır (Evrak tarih ve sayı numarası:03/05/2019-E.6341). Ayrıca Şanlıurfa İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne de araştırma için talepte bulunulmuş ve gerekli izinler alınmıştır. Etik kurul ve kurum izin süreçleri tamamlandıktan sonra veri toplama aracı çalışma kapsamındaki okullarda okuyan öğrencilere tercüman yardımıyla 2019-2020 eğitim öğretim yılı birinci döneminde ulaştırılmış ve gerekli ön bilgilendirmeler yapıldıktan sonra gönüllülük esaslı gözetilerek doldurmaları istenmiştir. Bu süreçte ön bilgilendirmeler hem Türkçe hem de Arapça (tercüman aracılığıyla) yapılmıştır. Ayrıca sağlıklı veri toplanması amacıyla özellikle hassasiyet gösterilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın veri toplama süreci tamamlandıktan sonra elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinin yapılması için veri tabanı oluşturulduktan sonra SPSS

22.0'a aktarılmıştır. Veriler programa işlendikten sonra araştırmanın amacı doğrultusunda birtakım istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu kapsamda çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların sosyo-demografik bilgileri ile karşılaştırmalı olarak bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi, korelasyon, frekans analizi, ortalama, standart sapma gibi analizler yapılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde kabul edilmiştir.

2. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışma kapsamındaki Suriyeli mülteci çocukların ekonomik açıdan yaşam şartları, eğitim-barınma durumları, sosyoekonomik durumları ve çalışma kapsamındaki alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo.1 Mülteci çocukların sosyal hizmetler kapsamındaki gelir kaynakları

	f	%	
Gelir Kaynakları ^a	Kızılay	368	89.97
	Komşular	183	44.74
	İHH İnsani Yardım Vakfı	165	40.34
	Diğer vakıf veya dernekler	74	18.09
	MUDEM	42	10.26
	Akrabalar	29	7.09
	Toplam	861	

^a Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

Tablo 1'de çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetler kapsamındaki gelir kaynaklarına yer verilmiştir. Buna göre çalışmaya katılan çocukların %89.97'sinin (f=368) sosyal hizmetler kapsamındaki gelir kaynaklarının Kızılay, %44.74'ünün (f=183) komşuları, %40.34'ünün (f=165) de İHH İnsani Yardım Vakfı olduğu saptanmıştır.

Tablo.2 Türkiye dışında yaşanılmak istenen ülkeler

	f	%	
Ülkeler ^{a, b}	Almanya	78	46.98
	İngiltere	69	41.56
	Fransa	39	23.49
	Suudi Arabistan	36	21.68
	Birleşik Arap Emirlikleri	34	20.48
	Kanada	28	16.86
	Çin	16	9.63
	Hollanda	10	6.02
	Azerbaycan	8	4.81
	Diğer	7	4.21
Toplam	325		

^a Türkiye'de ikamet edip başka bir ülkede yaşamak isteyenler cevaplamıştır (f: 166).

^b Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 2'de çalışmaya katılıp Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak isteyen Suriyeli mülteci çocukların yaşamak istedikleri ülkelere ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak isteyen Suriyeli mülteci çocukların %46.98'inin (f=78) Almanya'da, %41.56'sinin (f=69)

İngiltere’de, %23.49’unun da (f=39) Fransa’da yaşamak istedikleri belirlenmiştir. Katılımcıların yaşamak istedikleri diğer ülkelere ilişkin bilgiler de ayrıca tabloda yer almaktadır.

Tablo.3 Türkiye dışında yaşamak istemenin başlıca sebepleri

	f	%	
Sebepler ^{a, b}	Ekonomik nedenler	160	96.38
	Kültürel nedenler	49	29.51
	Dinsel etmenler	6	3.61
	Ailevi nedenler	4	2.40
	Eğitim nedenli	4	2.40
	Kişisel nedenler	6	3.61
	Diğer	2	1.20
Toplam	231		

^a Türkiye’de ikamet edip başka bir ülkede yaşamak isteyenler cevaplamıştır (f: 166).

^b Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 3’te çalışmaya katılıp Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak isteyen Suriyeli mülteci çocukların bu isteğinin başlıca sebeplerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak isteyen Suriyeli mülteci çocukların %96.38’inin (f=166) ekonomik nedenlerden ötürü, %29.51’inin (f=49) kültürel nedenlerden ötürü başka bir ülkede yaşamak istedikleri görülmektedir.

Tablo.4 Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ile ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi arasındaki ilişki

	Ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi ^a	
Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ^b	Pearson Korelasyon	-0.775
	<i>P</i>	0.000
	<i>n</i>	380

^a İhtiyaçlarımı karşılayabiliyorum, 1; ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum, 10 olarak puanlandırılmıştır.

^b Türkiye’de yaşam şartları kolay, 1; Türkiye’de yaşam şartları zor, 10 olarak puanlandırılmıştır.

Tablo 4’te Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ile ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi arasında yapılan korelasyon analizi yer almaktadır. Buna göre Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ile ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi arasındaki korelasyon analizinde negatif yönde ($r = -0.775$) güçlü bir ilişki saptanmıştır. Yani ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi azaldıkça Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi artmakta veya ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi arttıkça Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi azalmaktadır.

Tablo.5 Mülteci çocukların cinsiyetleri ile Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeylerine arasındaki ilişki

Cinsiyet	Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ^a	SS	t	p
Kız	4.37	2.574		
Erkek	4.60	2.405	-0.891	0.373
Toplam	4.46	2.512		

^aTürkiye’de yaşam şartları kolay, 1; Türkiye’de yaşam şartları zor, 10 olarak puanlandırılmıştır.

Tablo 5’te çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında yapılan karşılaştırma yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan kız çocuklarının Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi 4.34 ve erkek çocukların ise Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi 4.60 olarak saptanmıştır. İki grubun ortalamaları arasında yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo.6 Mülteci çocukların başka bir ülkede yaşama isteği ile ekonomik olarak ihtiyaçların karşılama düzeyleri arasındaki ilişki

Başka bir ülkede yaşama isteği	İhtiyaçların karşılanma düzeyi ^a	SS	t	p
Evet, istiyorum	4.23	2.044		
Hayır, istemiyorum	5.98	2.065	-8.187	0.001
Toplam	5.26	2.228		

^a İhtiyaçlarımı karşılayabiliyorum, 1; ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum, 10 olarak puanlandırılmıştır.

Tablo 6’da çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ile başka bir ülkede yaşama istekleri arasında yapılan karşılaştırma yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan ve başka ülkede yaşamak isteyen çocukların ihtiyaçlarını karşılama düzeyi puan ortalaması 4.23 ve Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemeyen çocukların ise ihtiyaçlarını karşılama düzeyi puan ortalaması 5.98 olarak saptanmıştır. İki grubun ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ortalamaları arasında yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre bu farklılığın ihtiyaçlarını karşılama düzeyi puan ortalaması düşük olanların başka bir ülkede yaşamak istemesinden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo.7 Mülteci çocukların başka bir ülkede yaşama isteği ile Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri arasındaki ilişki

Başka bir ülkede yaşama isteği	Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ^a	SS	t	p
Evet, istiyorum	6.14	2.405		
Hayır, istemiyorum	3.31	2.854	13.401	0.001
Toplam	4.46	2.512		

^a Türkiye’de yaşam şartları kolay, 1; Türkiye’de yaşam şartları zor, 10 olarak puanlandırılmıştır.

Tablo 7’de çalışmaya katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri ile başka bir ülkede yaşama istekleri arasında yapılan karşılaştırma yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan ve başka ülkede yaşamak isteyen çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi puan ortalaması 6.14 ve Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemeyen çocukların ise Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi puan ortalaması 3.31 olarak saptanmıştır. İki grubun Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ortalamaları arasında yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre bu farklılığın Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi puan ortalaması yüksek olanların başka bir ülkede yaşamak istemesinden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo.8 Mülteci çocukların okudukları sınıf düzeyleri ile Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri arasındaki ilişki

Sınıf	Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyi ^a	SS	F	p
9. Sınıf	4.36	2.326		
10. Sınıf	4.79	3.036		
11. Sınıf	4.39	2.739	0.594	0.619
12. Sınıf	4.62	2.657		
Toplam	4.46	2.512		

^a Türkiye’de yaşam şartları kolay, 1; Türkiye’de yaşam şartları zor, 10 olarak puanlandırılmıştır.

Tablo 8’de çalışmaya Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında yapılan karşılaştırma yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan çocukların Türkiye’de yaşam şartlarını zor bulma düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında yapılan tek yönlü varyans analizi testinin sonuçlarına göre grupların zorlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

SONUÇ

Suriyeli mülteci çocukların göçe bağlı olarak karşılaştıkları birçok problem vardır. Bu problemlerin başında göçe bağlı olarak çocuğun aile fertlerinden uzakta kalması ve/veya toplumsal hayatla tek başına mücadele etmek zorunda kalmasından ötürü gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayamaması yer almaktadır. Ayrıca kişinin yaşadığı birtakım ekonomik problemler bu durumun daha da şiddetlenmesinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmada Şanlıurfa ilinde orta öğretim seviyesinde öğrenimlerine devam eden Suriyeli öğrencilerin sosyal hizmetler kapsamındaki sosyo-ekonomik durumları incelenmeye çalışılmıştır. Gökalp (2011)’e göre aile gelirinin düşmesi, yoksulluk ve ebeveynlerin işsizliğinden ötürü çocukların iş hayatına atılmalarına neden olduğu belirtilmektedir. Özellikle bu durum ekonomik yoksunluk içindeki ailelerde çocukları eğitim ve sağlık açısından riskli bir konuma yerleştirmektedir. Suriyeli mülteci çocuklarda da benzer bir durumun yaşandığı görülmektedir. Harunoğulları (2016)’a göre savaşın yarattığı can ve mal kaybı sonrası başka ülkede yaşamlarını sürdürebilme gayesiyle yola çıkan Suriyeli mültecilerin çoğu kötü koşullarda yaşam mücadelesi vermektedir. Bir kısmı

kentlerde halkla birlikte yaşarken bazıları da kamplarda yaşamaktadır. Bu ailelerin ekonomik durumları hayat standartlarının oluşmasında ve çocuk sağlıklı bir gelişim göstermelerinde etkili olabilmektedir. Nitekim Erdoğan ve Ünver (2015), ekonomik durumu elverişli olmayan ailelerin çocuklarını okula göndermeme eğilimlerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetler kapsamındaki gelir kaynakları incelendiğinde en büyük desteğin Türk Kızılay'ı tarafından sağlandığı görülmektedir. Sosyal hizmetler kapsamında kamuya ait sosyal yardım mekanizmaları (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler, Aile, Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'ne bağlı toplum merkezleri) tarafından sağlandığı bilinmektedir. Kamusal olmayan sosyal yardım mekanizmaları arasında ise ulusal ve uluslararası nitelikteki bazı sivil toplum kuruluşları tarafından Suriyeli mültecilere yönelik yardım hizmeti sunulmaktadır. Karataş ve diğ. (2018)'e göre bu kuruluşların başında da Türk Kızılayı yer almaktadır. Türk Kızılayı çocuk dostu alanlar, toplum merkezleri, geçici koruma merkezlerindeki iâşe hizmetleri , “Kızılay Kart” yardımları, gıda paketleri, diğer ayni-nakdi yardım hizmetleri gibi çeşitli hizmetleri Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır. Bu bakımdan incelendiğinde çalışmanın sonuçlarının çalışmamızla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca Suriyelilerin gelir kaynakları arasında komşular tarafından sağlanan sosyal yardımların olduğu görülmektedir. Bu da Türkiye'deki komşuluk ilişkilerindeki insani yaklaşımın ne denli güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Suriyeli mülteci çocukların ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri, başka bir ülkede yaşamak istemeleri ve bu isteklerinin altında yatan temel sebeplere bakıldığında, yapılan sosyal yardımların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, büyük çoğunluğu/çoğu Türkiye'deki yaşam şartlarını kolay bulduğu ve Türkiye' de yaşamaktan memnun olduğu saptanmıştır. Türkiye de yaşam koşullarını zor bulanların ise çoğunlukla Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelere mülteci statüsüyle gitmek istediği, Türkiye'de yaşamak istemeyişlerini de ekonomik ve kültürel nedenlere bağladığı tespit edilmiştir. Doğan ve Baz (2019)'ın Şanlıurfa'da yapmış oldukları araştırmasında Suriye'de yaşanan iç savaştan sonra ülkemize mülteci statüsüyle gelen çocukların kamu yardım mekanizmalarından destek aldığı ve fakat bu desteklerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını tespit etmiştir. Ayrıca yapılan çalışmada Suriye'den Türkiye'ye mülteci statüsüyle gelen mülteci çocukların Türkiye'de yaşamaktan memnun kaldıkları gözlenmiş ve Türkiye'de yaşamaktan memnun olmayan kişilerin ise mülteci statüsüyle Almanya'ya gitmek istediği görülmüştür. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, bu çocukların sağlıklı bir gelişim gösterebilmeleri için sosyal hizmetler kapsamında uluslararası organizasyonlarla işbirliği içerisinde olunması ve yapılacak uygulamalarda geneli bir sosyal hizmet bakışıyla ilerlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Karataş ve diğ. (2018), Suriye'de öğrenciyken Türkiye'ye göç ettikten sonra yaşanan ekonomik sorunlarla baş etmek amacıyla çalışmak zorunda kalması ve bu yüzden eğitim yaşamından kopması böyle bir yaklaşımın sergilenmesi gerektiğini göstermektedir

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar*. Ankara: Sabev Yayınları
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 60-80.
- Doğan, H. ve Baz, A. (2019). Suriyeli Mülteci Çocukların Sosyal Hizmetlere Erişimde Yaşamış Oldukları Ekonomik Sorunlar: Şanlıurfa Örneği (Özet Bildiri). I. Uluslararası Siyasal ve Toplumsal Bilim Araştırmaları Kongresinde Sunulan Bildiri, Artuklu Üniversitesi, Mardin. Erişim adresi: <http://www.sosyalbeserivetoplumbilimlerikongresi.org/>
- Erdoğan, M., ve Ünver, C. (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 353. Ankara.
- Ergüven, N.S. ve Özturhanlı, B. (2013), Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye, *Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1061.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları. Çeviren: Alev Türker*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökalp, Ö. T. (2011). Türk İş Hukukunda Çocuk İşçi Çalıştırma, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 125-135.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, K., Demiröz, F., Aygüler, E., Ayalp, M.Ç., Bolgan, C. (2018). Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezinden Hizmet Alan Suriyeliler: Sorun, Gereksinim, Beklenti ve Kurum Memnuniyetleri. 23 Mayıs 2020 tarihinde, <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/2018-09-18-Ankara-TM-aras%CC%A7t%C4%B1rma-kitab%C4%B1.pdf> adresinden alındı.
- Polat, O. (1997). *Çocuk ve Hakları*. İstanbul: Analiz Yayınları.
- Polat S. ve Evliyaoğlu N. (2008). Göçmen çocuklar. *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler*, 4(6), 52-5.
- Sattler JM (1998). *Clinical and Forensic Interviewing of Children and Families*. Jerome M Sattler Publishing, San Diego.
- Tapan, M.G. ve Derin, M. (2019). Suça Sürüklenen Refakatsiz Suriyeli Çocuk: Sosyal Hizmet Müdahalesi Olgu Sunumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 855-860.
- Thomas, M. ve Pierson, J. (1995) *Dictionary of Social Work*. New York: Collins Educational.
- UNICEF (2014). Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklar'a İlişkin Kurumlararası Rehber, (Ed. Kamil Kurtul). Uluslararası Kızılhaç Komitesi Merkezi Takip Kurumu ve Koruma Birimi.
- UNICEF (2016). Uprooted The Growing Crisis For Refugee and Migrant Children. New York, USA. 13.05.2020 https://www.unicef.org/publications/files/Uprooted_growing_crisis_for_refugee_and_migrant_children.pdf adresinden indirildi.
- UNICEF (2019). UNICEF Turkey Humanitarian Situation Report No. 36.